

Instytut Pamięci Narodowej - Rzeszów

<https://rzeszow.ipn.gov.pl/pl8/aktualnosci/180987,24-marca-Narodowy-Dzien-Pamieci-Polakow-ratujacych-Zydow-pod-okupacja-niemiecka.html>
23.04.2024, 12:53

24 marca - Narodowy Dzień Pamięci Polaków ratujących Żydów pod okupacją niemiecką

W uroczystościach w Markowej wziął udział prezydent Andrzej Duda, który zainaugurował działalność Komitetu Obchodów Towarzystwujących Beatyfikacji Rodziny Ulmów oraz dr Mateusz Szpytma, wiceprezes Instytutu Pamięci Narodowej.

Narodowy Dzień Pamięci Polaków ratujących Żydów pod okupacją niemiecką przypada 24 marca - w rocznicę śmierci rodziny Ulmów z Markowej rozstrzelanej przez niemieckich żandarmów za ukrywanie Żydów. Dzień ten jest wyrazem pamięci o wszystkich Polakach, którzy mimo ogromnego niebezpieczeństwa nieśli pomoc ludności żydowskiej. Święto zostało ustanowione przez polski parlament i jest obchodzone od 2018 r. Jednym z symboli niemieckich zbrodni, dokonanych w odwecie za ratowanie Żydów jest tragiczny los Rodziny Ulmów z Markowej na Podkarpaciu, zamordowanych przez Niemców 24 marca 1944 r.

Nad ranem 24 marca 1944 r. grupa żandarmów i policjantów weszła na teren gospodarstwa Wiktorii i Józefa Ulmów. Akcja była najprawdopodobniej wynikiem wcześniejszego donosu, że na terenie zabudowań ukrywani są Żydzi. Ośmioro Żydów – Saul Goldman, jego czterech synowie, dwie córki i wnuczka – przez kilkanaście miesięcy znalazło tam schronienie przed rynchłą zagładą. Dowodzący akcją porucznik Eliert Dieken wydał rozkaz natychmiastowego rozstrzelania żydowskiej rodziny. Później zamordowano również Wiktorię i Józefa Ulmów, a także pięcioro ich dzieci; wraz z nimi zabito też nienarodzone dziecko Wiktorii, która była w zaawansowanej ciąży.

Pamięć o niemieckim bestialstwie i poświęceniu polskiej rodziny przetrwała kolejne dziesięciolecia. Obecnie w Markowej działa Muzeum Polaków Ratujących Żydów pod okupacją niemiecką im. Rodziny Ulmów. W obrębie placówki zasadzono też Sad Pamięci – miejsce hołdu dla Polaków, również tych anonimowych, którzy nie szczędzili poświęceń, by ocalić drugiego człowieka. Rodzinę Ulmów przypomina poruszająca inskrypcja na tutejszym pomniku:

Niech Ich ofiara będzie wezwaniem do szacunku

i okazywania miłości każdemu człowiekowi!

Byli synami i córkami tej ziemi

Pozostają w naszym sercu.

Małżeństwo Ulmów zostało zaliczone do grona Sprawiedliwych wśród Narodów Świata, a w 2010 r. uhonorowane pośmiertnie Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski przez prezydenta RP Lecha Kaczyńskiego. W 2003 r. rozpoczął się proces beatyfikacyjny rodziny Ulmów. 17 grudnia 2022 r. papież Franciszek wyraził zgodę na wydanie dektetu o męczeństwie rodziny Ulmów. Beatyfikacja Józefa i Wiktorii Ulmów i ich siedmiorga dzieci odbędzie się 10 września 2023 r. w Markowej na Podkarpaciu. Przedstawicielem papieża i głównym celebrazem mszy beatyfikacyjnej będzie kardynał Marcello Semeraro, prefekt Dykasterii Spraw Kanonizacyjnych.

Rocznica tych dramatycznych wydarzeń jest obchodzona jako dzień bohaterskich Polaków, którzy w nieludzkich czasach wspięli się na wyżyny człowieczeństwa. Dzień ten ustanowiono – jak zapisano w treści ustawy – „w hołdzie Obywatelom Polskim – bohaterom, którzy w akcie heroicznej odwagi, niebywałego męstwa, współczucia i solidarności międzyludzkiej, wierni najwyższym wartościom etycznym, nakazom chrześcijańskiego miłosierdzia oraz etosowi suwerennej Rzeczypospolitej Polskiej, ratowali swoich żydowskich bliźnich od Zagłady zaplanowanej i realizowanej przez niemieckich okupantów”.

Święto jest wyrazem czci dla wszystkich Polaków, którzy okazując miłosierdzie i współczucie, pomagali Żydom systematycznie mordowanym przez niemieckich oprawców. Różnie motywowali swe czyny – miłością bliźniego, nauką Kościoła, obywatelskim obowiązkiem czy zwykłą ludzką przyzwoitością. Niezależnie od tego każdy przejaw pomocy świadczonej ukrywającym się Żydom był wyrazem największego heroizmu, zważywszy na grożącą za to karę śmierci, ustanowioną przez Niemców na terenie okupowanej przez nich Polski.

Pomoc, udzielana mimo codziennej trwogi okupacyjnego terroru, miała charakter zarówno indywidualny, jak i instytucjonalny – przykładem tej drugiej była działalność Rady Pomocy Żydom „Żegota”, tajnej organizacji afiliowanej przy polskich władzach. Polacy ratujący Żydów byli, są i będą wzorem i inspiracją – to nie tylko prawie 7 tys. znanych z imienia i nazwiska bohaterów, upamiętnionych przez izraelski Instytut Yad Vashem. To również tysiące rodaków, którzy pozostali anonimowi.

- Tegoroczne obchody Narodowego Dnia Pamięci Polaków ratujących Żydów pod okupacją niemiecką odbędą się w Markowej. Weźmie w nich udział prezydent

RP Andrzeja Dudy, który zainauguruje działalność Komitetu Obchodów Towarzyszących Beatyfikacji Rodziny Ulmów, a o godz. 11:45 złoży wieniec pod pomnikiem ofiar Holocaustu i bezimiennych „Ratujących”. W południe na „Ścianie Pamięci” w muzeum w Markowej zostanie odsłoniętych 5 tabliczek poświęconych pamięci osób ratujących Żydów: Stefanii i Antoniego Wawraszaków, Marii i Szymona Fołtów oraz ich dzieci: Aleksandry, Bronisławy, Antoniego i Władysława, Marii i Ludwika Kilianów, Karoliny i Jana Kilianów oraz Piotra Kapłona. O 13:00 pod pomnikiem Ulmów wieńce złożą także delegacje władz rządowych i samorządowych oraz organizacji społecznych. Pół godziny później, o godz. 13:30, w Muzeum Polaków Ratujących Żydów podczas II wojny światowej im. Rodziny Ulmów w Markowej wykłady wygłoszą ks. Witold Burda, postulador procesu beatyfikacyjnego Rodziny Ulmów, Maria Ryznar-Fołta, przewodnicząca Rady Gminy Markowa i dr Mateusz Szpytma wiceprezes Instytutu Pamięci Narodowej. O godz. 16:00 na cmentarzu zaplanowano modlitwę i złożenie kwiatów na grobie rodziny Ulmów oraz grobach „Ratujących” z Markowej: Doroty i Antoniego Szylarów oraz ich córki Zofii Brody, Heleny i Jana Cwynarów, Katarzyny i Michała Cwynarów, Weroniki i Jana Przybylaków, Marii i Michała Barów oraz ich córki Weroniki. Po wizycie na cmentarzu w kościele wystąpi młodzież ze Szkoły Podstawowej im. Sług Bożych Rodziny Ulmów w Markowej z programem słowno - muzycznym, a o 17:00 Mszę świętą w intencji Polaków ratujących Żydów podczas II wojny światowej i dziękczynną za zakończony proces beatyfikacji rodziny Ulmów odprawi ks. abp. Adam Szal. Piątkowe uroczystości zakończy o godz. 19:00 koncert w Filharmonii Podkarpackiej w Rzeszowie.

- W tym dniu Instytutu Pamięci Narodowej Oddział w Rzeszowie zaprasza na godz. 17:00 do Kina „Zorza” w Rzeszowie na bezpłatny pokaz filmu „Matusia”. Jest to opowieść o Sprawiedliwej Matce Matyldzie Getter przełożonej Prowincji Warszawskiej, która była inicjatorką akcji ratowania dzieci żydowskich podczas II wojny światowej przez zakonnice Zgromadzenia Sióstr Franciszkanek Rodziny Maryi. Zobowiązała się przyjąć każde dziecko osób aresztowanych lub znajdujących się w trudnych warunkach materialnych. Dbała o zapewnienie swoim wychowankom odpowiednich warunków materialnych, o ich kształcenie, o stworzenie im spokojnej, rodzinnej atmosfery. Poprzez rozbudowaną sieć sierocińców prowadzonych przez Zgromadzenie, udało jej się uratować ponad 500 dzieci, a także około 250 dorosłych. Dzięki staraniom ocalonych przez nią Żydów Instytut Yad Vashem: World Holocaust Center, Jerusalem pośmiertnie nadał jej tytuł Sprawiedliwej wśród Narodów Świata. Siostra Matylda Getter współpracowała również z konspiratorami z Polskiego Państwa Podziemnego i prowadziła akcje niesienia pomocy osobom aresztowanym przez Niemców. Wspierała ludność cywilną podczas Powstania Warszawskiego. Matka Matylda Getter mówiła: *„Ktokolwiek przychodzi na nasze podwórko i prosi o pomoc, w imię Chrystusa, nie wolno nam odmówić”*.
- W dniach od 5 do 31 marca 2023 r. zapraszamy do obejrzenia wystawy

„Sprawiedliwi wśród Narodów Świata. Pomoc Polaków dla ludności żydowskiej w Małopolsce w latach 1939-1945” przy Podkarpackim Urzędzie Wojewódzkim w Rzeszowie, ul. Grunwaldzka 15, taras od strony Ogrodów Bernardyńskich. Wystawa przygotowana przez dr hab. Elżbietę Rączy, Igora Witowicza i dr Marcina Krzanickiego z rzeszowskiego IPN jest poświęcona Polakom – „Sprawiedliwym wśród Narodów Świata”, którzy z narażeniem własnego życia decydowali się nieść pomoc Żydom w przetrwaniu okupacji niemieckiej. Poprzez bogaty materiał archiwalny ilustruje stałe i doraźne formy pomocy Żydom, polegające m.in. na udzielaniu im schronienia, przekazywaniu jedzenia czy wyrabianiu fałszywych dokumentów. Przedstawia ona również działalność polskiego duchowieństwa zakonnego i świeckiego na rzecz ratowania dzieci żydowskich. Ta wystawa to opowieść o solidarności, odwadze i niezwykłym bohaterstwie naszych rodaków. To również opowieść o śmierci, przetrwaniu i ocaleniu.

Wystawa IPN „Sprawiedliwi wśród Narodów Świata. Pomoc Polaków dla ludności żydowskiej w Małopolsce w latach 1939-1945”.

Wystawa IPN „Sprawiedliwi wśród Narodów Świata. Pomoc Polaków dla ludności żydowskiej w Małopolsce w latach 1939-1945” prezentowana na rynku w Krakowie.

Wystawa IPN „Sprawiedliwi wśród Narodów Świata. Pomoc Polaków dla ludności żydowskiej w Małopolsce w latach 1939-1945” prezentowana na rynku w Krakowie.

Wystawa IPN „Sprawiedliwi wśród Narodów Świata. Pomoc Polaków dla ludności żydowskiej w Małopolsce w latach 1939-1945” prezentowana w Senacie RP w 2008 r.

Wystawa IPN „Sprawiedliwi wśród Narodów Świata. Pomoc Polaków dla ludności żydowskiej w Małopolsce w latach 1939-1945”.

